

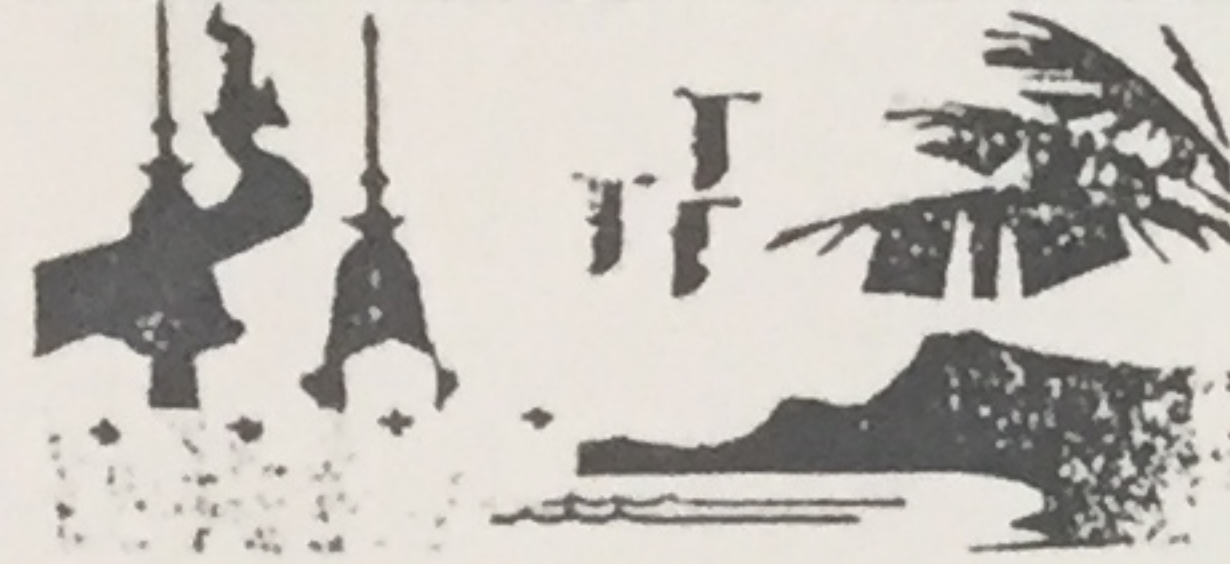
งานจดหมายเหตุมหาวิทยาลัย

หนังสือพิมพ์มติชนรายวัน

ภูมิภาค

สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ศิลปวัฒนธรรม

คงไม่มีใครกล้าปฏิเสธว่า ดินแดนที่แห้งแล้ง ดันดารและประชาชนยากจนที่สุดของประเทศไทยคือ ลิแฉนภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือที่เรียกว่า “ภาคอีสาน”

แต่ทว่าไม่มีใครกล้าปฏิเสธอีกเช่นกันว่า บนผืนดิน ความแห้งแล้งผืนนี้ ในอดีตกาลดงจวบปัจจุบันคือดินแดนแห่งอารยธรรมที่มีอายุยาวนานหลายพันปี เรื่องราวเกี่ยวกับภาคอีสานได้ถูกเล่าขานเป็นคำ

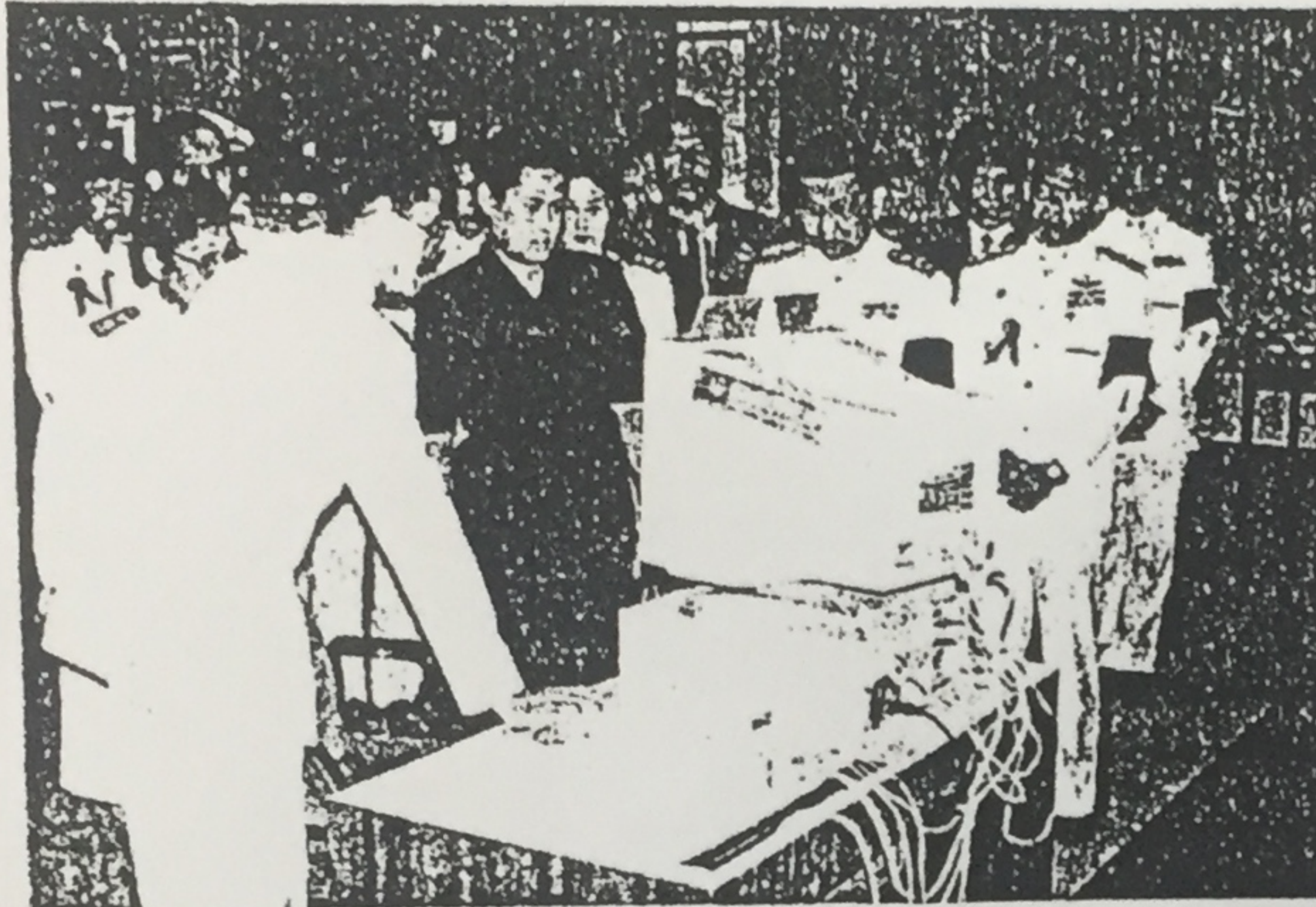
ศาสตราจารย์ ดร.วิรัชพันธ์ ขุนพะกาเกษม ผู้อำนวยการสำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

นานด้วยทอดจากผู้รู้ ผู้สนใจ ผ่านตัวเขียน ใบลาน หนังสือ รูปภาพ กระดาษจาระอยู่ตามแห่งต่างๆ ทำให้เป็นปัญหาต่อผู้สนใจศึกษา เห็นคว้นเรื่องราวความเป็นมา ไม่มีหน่วยงานราชการหรือองค์กรเอกชนใดรวบรวมไว้

ปี 2513 สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ได้เห็นความสำคัญเรื่องข้อมูลอีสาน จึงได้ริเริ่มจัดตั้ง “ศูนย์เอกสารอีสาน” เพื่อเป็นศูนย์กลางรวบรวมข้อมูล เอกสาร เรื่องราวต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับภาคอีสานและเพื่อบริการผู้ต้องการค้นคว้าวิจัย

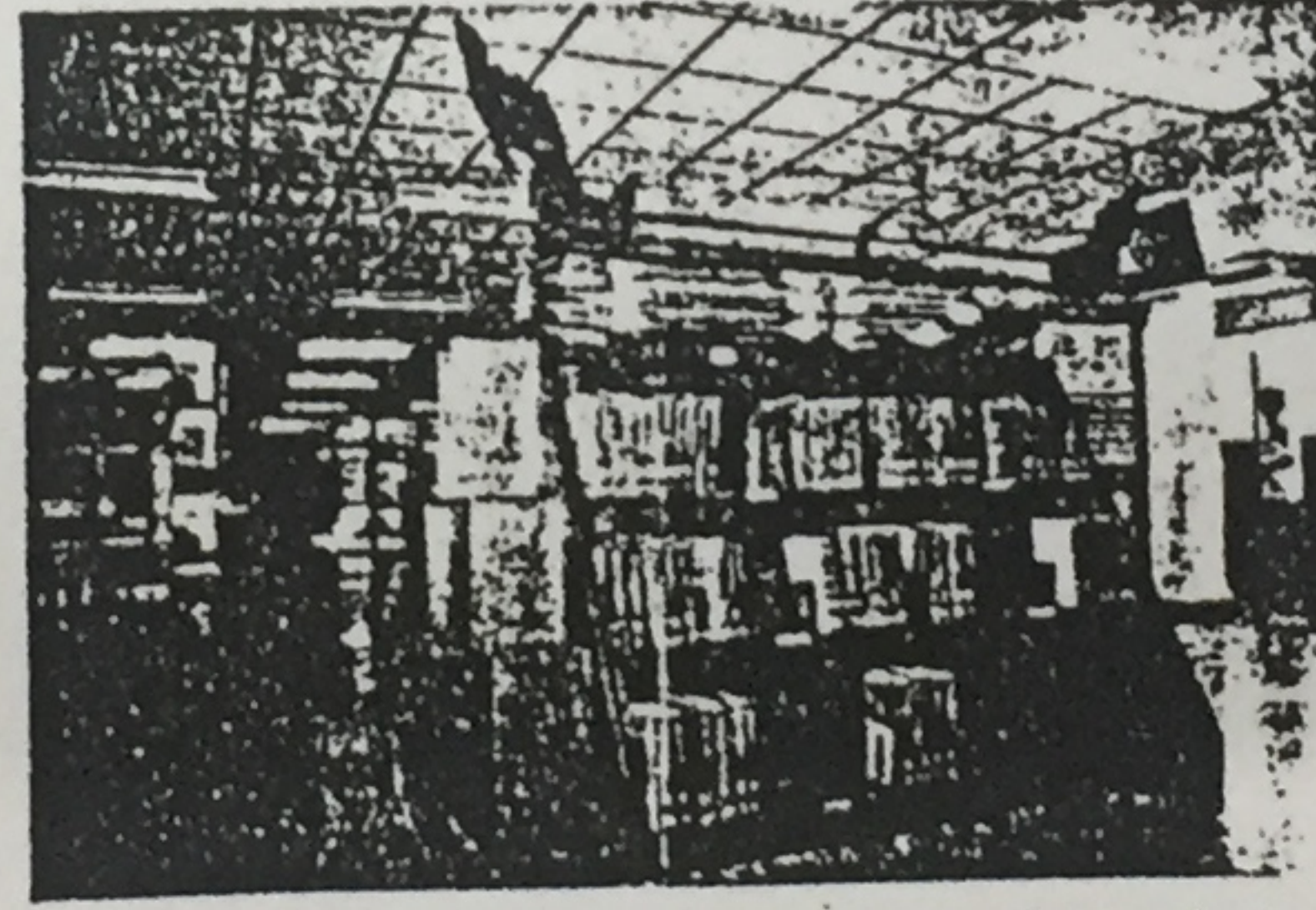
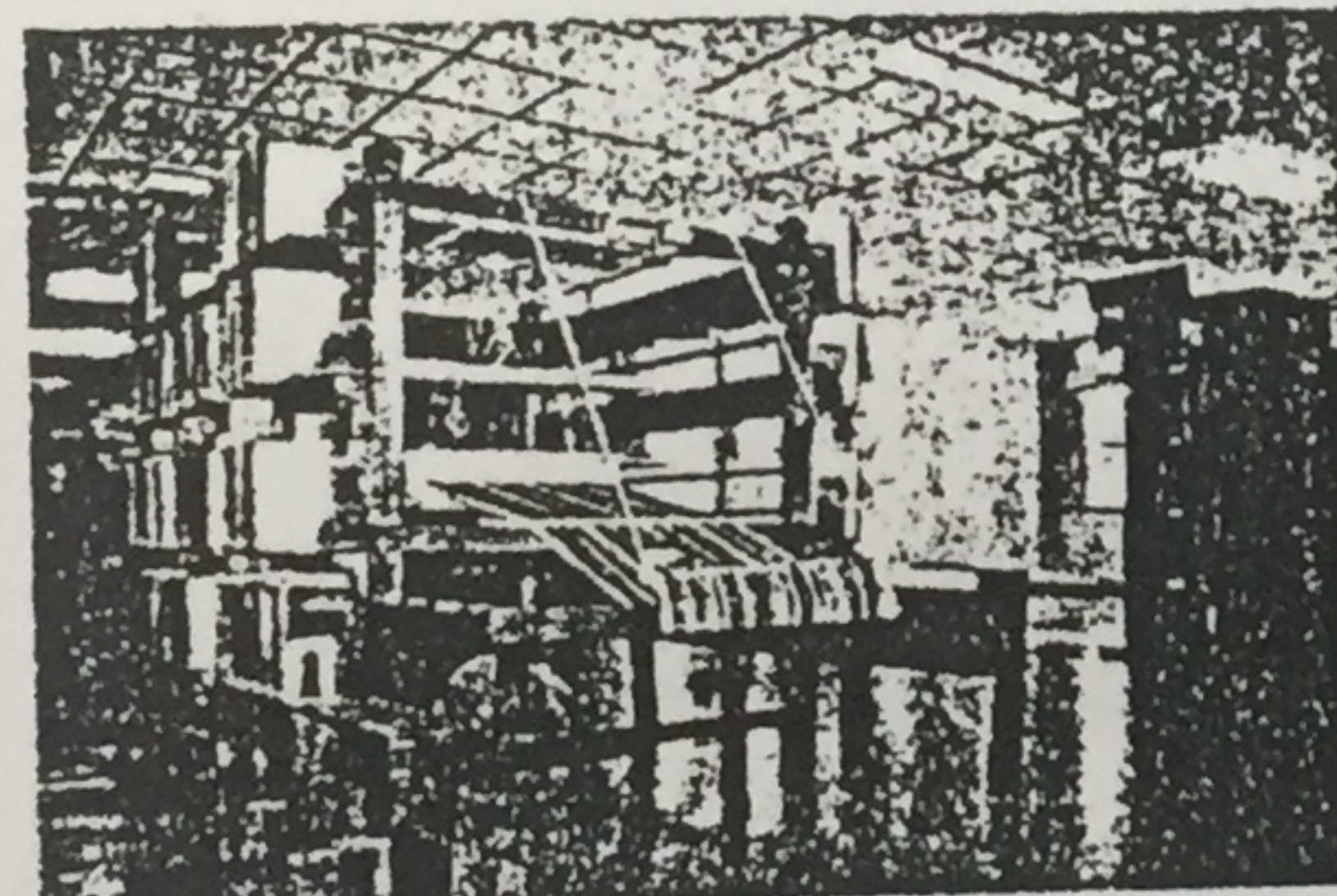
ปี 2523 พัดม่านจากงานเอกสารอีสานเป็น “ศูนย์เอกสารอีสาน” และต่อมาได้รับรางวัลจากคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ ในฐานะที่ได้ผลิตผลงานเพื่อเยาวชนประเภทสื่อชาวบ้าน

กระทั่งปี 2538 ได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีพระ

สมเด็จพระเทพฯ ทรงสนพระทัย จัด-รวมเรื่องอีสาน 12 ที่สำนักวิทยบริการจัดทำขึ้น

สะท้อนภาพ “อีสาน” ผ่านเทคโนโลยี

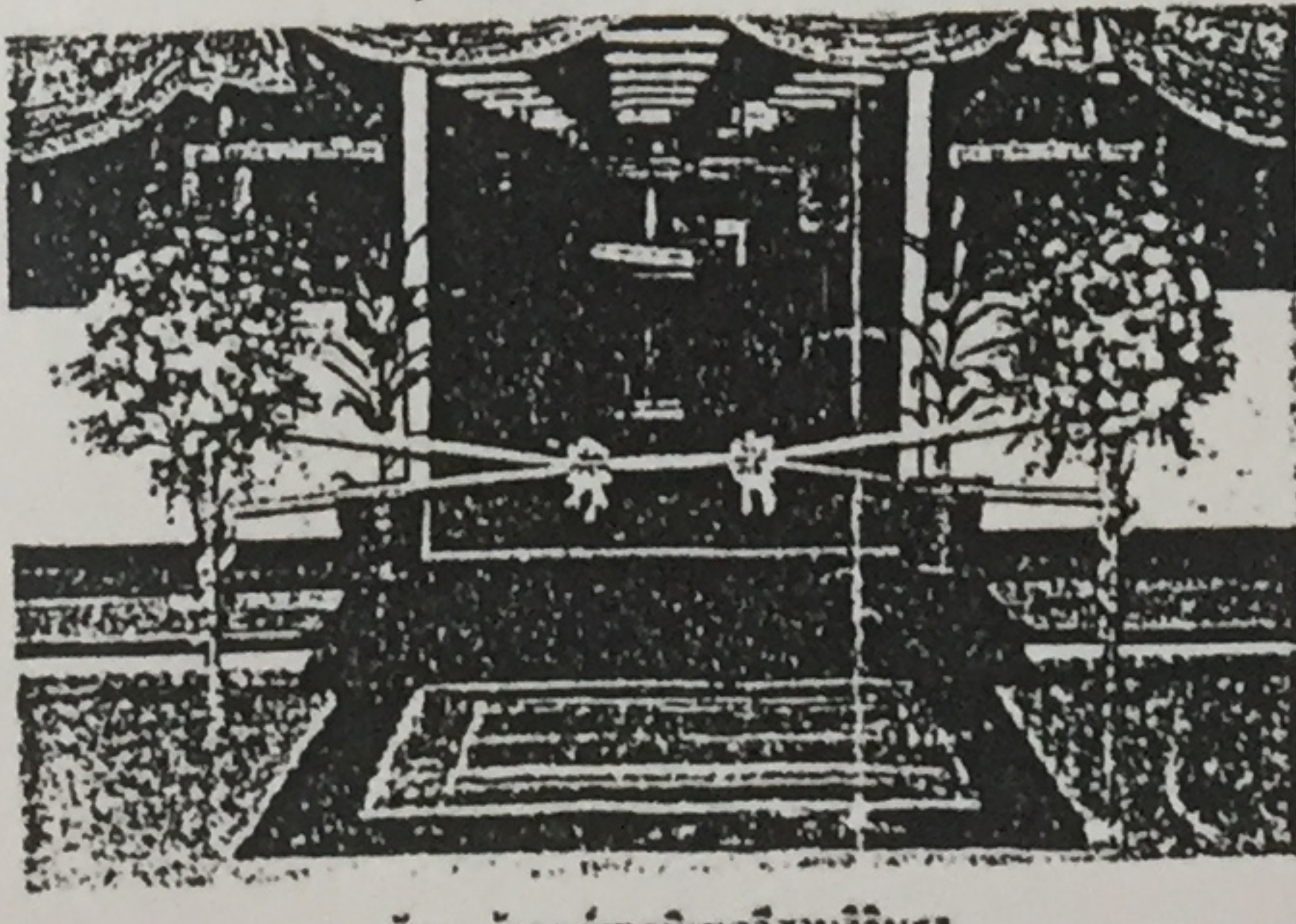

อุปกรณ์ชั้นหนังสือภายในศูนย์ ทำรูปแบบเป็นเครื่องมือเครื่องใช้ของชาวอีสาน เช่น กี่ทอดผ้า บั้งไฟ หย่องช้าง เป็นต้น

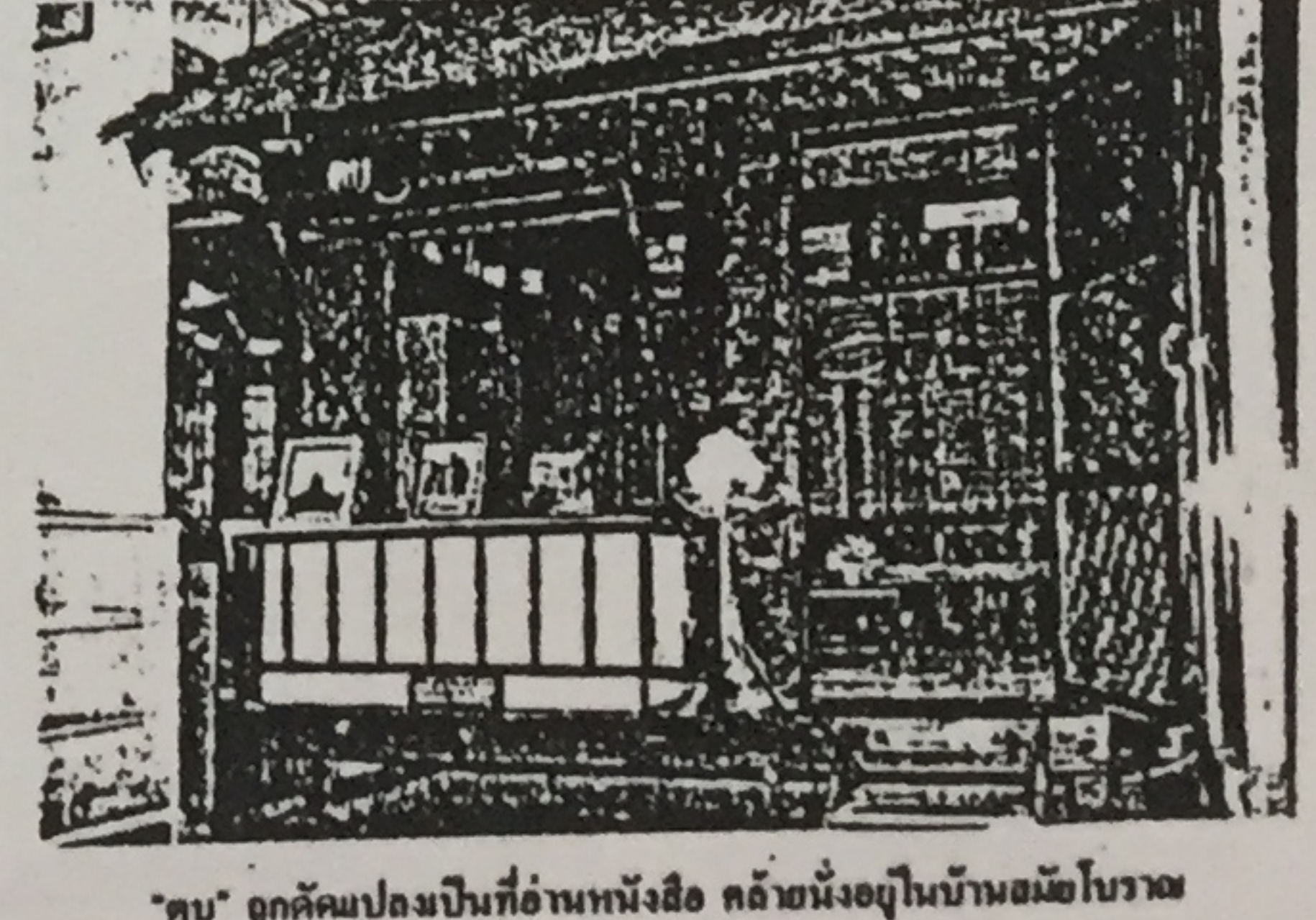
ราชทานชื่อให้เป็น “ศูนย์สารนิเทศอีสานสิรินธร” ศ.ดร.วิรัชพันธ์ ขุนพะกาเกษม ผู้อำนวยการสำนักวิทยบริการกล่าวว่า หน้าที่หลักของมหาวิทยาลัยคือผลิตบัณฑิต ส่วนหน้าที่รองคือ การศึกษาค้นคว้าวิจัย บริการชุมชน ทำนุบำรุง ศิลปวัฒนธรรมของชาติ ด้วยความสำนึกในหน้าที่นี้จึงจัดตั้ง ศูนย์สารนิเทศอีสานสิรินธรขึ้นเพื่อสนับสนุนและส่งเสริมการทอผ้าของภาคอีสานในทางอ้อม นั้นหมายถึงการช่วยเหลืองานและความเป็นอยู่ของชนอีสานให้ดีขึ้นด้วย

ศูนย์สารนิเทศอีสานสิรินธรได้รวบรวมและให้บริการสารนิเทศหลายประเภท อาทิ หนังสือและงานวิจัย บทความ ฤกษ์ฤกษ์ กุศลกาศ ฤกษ์ฤกษ์ ภาคนิพนธ์ รูปภาพ แผนที่จังหวัดต่างๆ ภาพนิ่ง วิดีทัศน์ ไบโกราฟี สุนัขจำลอง และของตัวอย่าง

จุดเด่นของศูนย์ คือการนำเอาวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ เครื่องเคลือบดินเผา ของภาคอีสานมาประ

ลักษณะบ้านศูนย์สารนิเทศอีสานสิรินธร

“ตุง” ถูกดัดแปลงเป็นที่อ่านหนังสือ คล้ายนั่งอยู่ในบ้านสมัยโบราณ

ศูนย์สารนิเทศอีสาน “สิรินธร” ขุมข่ายข้อมูล

บุคคลที่เป็นที่วางเอกสารที่วางหนังสือ อาทิ ไปกลาง แคน ก็ทอดผ้า กระจกระเบื้อง กระติบข้าว วัสดุในภาคอีสาน เครื่องมือสาน หย่องช้าง บั้งไฟ ตุง (เหิงพัก)

ไปกลาง เครื่องดนตรีทำด้วยท่อนไม้ร้อยต่อกันสิบสามท่อน แต่ละท่อนมีความยาวและให้เสียงคนละระดับหนึ่งกันไป นิยมใช้ในเทศกาลขบวนในภาคอีสาน ทำเป็นลูกโป่งกลาง เมื่อเคาะจะเสียงก๊ากด ฟังไพเราะ ไปกลางบรรเลงโดยใช้ผู้เล่น 2 คนเคาะ คนแรกเล่นทำนองเพลงเรียกว่าท่อนเคาะ อีกคนหนึ่งทำหน้าที่เคาะประสานเสียง เรียกว่าท่อนเร็น ศูนย์สารนิเทศอีสานสิรินธร นำมาประยุกต์เช่น รื่นราวงเหิงเรือ รวงเอกสารได้อย่างสวยงาม หย่องช้าง

กี่ยทอดผ้า ถูกนำโครงสร้างสี่เหลี่ยมมาจัดทำเป็นชั้น

วางหนังสือ โดยใช้พื้นที่ระหว่างเสาด้านขวา ในขณะเดียวกันตัวที่ทอดผ้าที่แทนที่เป็นครุฑก็ทำทางโผล่รวมท่อนด้วย หย่องช้าง ประโยชน์ใช้สอยเดิมก็เป็นพาหนะบรรทุกคนงานและสัมภาระบนหลังช้าง ทางศูนย์ได้นำมาใช้วางเอกสารสี่มิติเพื่อให้ชนรุ่นหลังได้เห็นของแท้เข้าใจและใช้ประโยชน์ได้จากงาน

ตุง เป็นที่อยู่อาศัยของชาวอีสานที่เรียบง่าย สมดั่งใช้วัสดุหาง่าย เช่น ไม้ไผ่ กังไม้ เหง้ากา ใช้ประโยชน์ในการอยู่อาศัยพักผ่อนและทำงาน ศูนย์ได้นำตุงมาใช้เป็นประโยชน์เป็นที่นั่งอ่านหนังสือให้บรรยากาศคล้ายๆ กับอ่านหนังสือภายในบ้าน

บั้งไฟ สัญลักษณ์ของเมืองอีสานอีกชนิดหนึ่งที่ถูกนำมาประยุกต์ใช้เป็นชั้นหนังสือ เดิมใช้ดอกไม้ชนิดรวมกันเป็นบั้งไฟ การทำบั้งไฟมี 3 ขั้นตอนคือ การเตรียมดินประสิริ การประกอบโครงสร้าง และการตกแต่งบั้งไฟ เมื่อเสร็จแล้วนำไปจุดตามประเพณี ความเชื่อที่ว่า เทวดาเป็นลูกหลาน เมื่อจุดบั้งไฟขึ้นไปแล้ว เทวดา (พระยาเดนม) จะประทานฝนให้ลดความทุกข์

เมื่อถามถึงที่มาของเอกสารต่างๆ ศ.ดร.วิรัชพันธ์ให้ความกระจ่างว่า เอกสารทั้งหมดได้มาจากกาซื้อ การขอ การผลิตขึ้นเอง และการแจกเปลี่ยนเอกสารกับหน่วยงานราชการต่างๆ ซึ่งถ้าจะได้มาแต่ละวันต้องใช้ความพยายาม มีเอกสารบางเล่มที่เก่าแก่มากอาจจะถึงได้ว่าเอกสารที่ศูนย์ มีครบถ้วนและเท่าเหมาะแก่การศึกษาค้นคว้านั่นเอง

นอกจากเอกสารต่างๆ ที่มาจากหน่วยงานยังมีบรรดการดาว คู่มือสารโบราณและศูนย์ ยังได้จัดทำ CD-ROM แผ่นแรกของภาคที่เกี่ยวข้องกับศิลปวัฒนธรรมอีสาน คือ “อีสานสิบสอง” ของอีสาน เป็น CD-ROM ระบบสื่อประสม (มัลติมีเดีย) ที่ภาคภาษาไทยและภาษาอังกฤษผู้สนใจสามารถสอบถามได้ที่สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

เรื่องราวต่างๆ ที่ถูกรวบรวม บันทึก จัดทำขึ้นด้วยความยากลำบากเหล่านี้ มีคุณค่ายิ่งนัก ทั้งนี้ เพราะได้มีการรวบรวมสารนิเทศทุกรูปแบบทุกสารทิศ มีทั้งวัสดุพิมพ์และวัสดุไมตีพิมพ์ เพื่อจัดระบบระเบียบการเก็บและค้นหา ทำให้ผู้ใช้สามารถค้นหาสารนิเทศเกี่ยวกับอีสานได้อย่างสะดวกตรงความต้องการและรวดเร็ว

จึงหวังว่า “ศูนย์สารนิเทศอีสานสิรินธร” จะเป็นฐานข้อมูลเพื่อสื่อต่อการพัฒนาภาคอีสานให้หลุดพ้นจากวงจรความแห้งแล้ง ยากจนสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นและยั่งยืนต่อไป